

Артистизм як необхідний компонент педагогічного професіоналізму викладача

Тетяна Дементьєва

Педагогічна майстерність є важливою стороною діяльності викладача, тому так важлива підготовка педагогічних кадрів, в результаті якої вони повинні оволодіти високим рівнем професійної компетентності, методологічним мисленням, загальною і професійною культурою, професійно значущими якостями особистості, творчим підходом до справи навчання і виховання. Інтегруючись, ці якості утворюють педагогічну майстерність викладача, що забезпечує високий рівень його професійно-педагогічної діяльності на рефлексивній основі [9, с. 6].

До виконання цієї історичної місії у підготовці педагогічних кадрів, щоб студенти опанували особливе мистецтво навчати і виховувати інших і самонавчатися впродовж життя, прямував видатний вчений, знаний фахівець у галузі нових педагогічних технологій навчання та виховання, економічної теорії, філософії освіти, ректор Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди з 1980 по 2020 роки Іван Федорович Прокопенко.

Він завжди вважав пріоритетним напрямом роботи університету підготовку компетентної, усебічно розвиненої, духовно багаті особистості вчителя, який є патріотом і свідомим громадянином України. Педагог, за його думкою, повинен постійно працювати над удосконаленням своєї педагогічної майстерності, від чого значною мірою залежать результати його

роботи. Кожен педагог повинен володіти сукупністю якостей особистості, які забезпечують високий рівень самоорганізації професійної діяльності педагога [10, с. 9].

Серед цих якостей особливе місце, на наш погляд, займає артистизм як одна з важливих професійних складових якостей педагога.

Питання педагогічного артистизму як професійно важливої якості розкривали у своїх роботах В.А. Кан-Калік, М.О. Кнебель, П.М. Єршов, Ю.П. Азаров, Ю.Л. Львова, Д.В. Будянський, І.А. Зязюн, І.І. Риданова, В.А. Петров, М.Г. Грищенко, М.В. Жабровець, Ж.В. Ваганова, М.О. Лазарева, Л.Г. Кайдалова і багато ін.

Артистизм від латинського значить мистецтво. Це художня обдарованість, витонченість сприйняття, висока майстерність виконання чого-небудь, віртуозність [8, с. 64].

Будянський Д.В. тлумачить педагогічний артистизм як комплекс професійно-значущих, взаємопов'язаних та взаємообумовлених якостей, який забезпечує досконале володіння педагогічною технікою та навичками перевтілення, виразної, естетично-привабливої передачі навчального матеріалу з метою максимальної реалізації індивідуального потенціалу педагога [2, с.7].

Лазарєв М.О. трактує педагогічний артистизм як яскраве, виразне втілення не чужих, а своїх власних почуттів, власної духовної висоти, власної унікальної любові до предмета [6, с. 61].

Кайдалова Л.Г., Щокіна Н.Б., Вахрушева Т.Ю. розкривають поняття артистичності педагога, під яким розуміють красу і багатство внутрішнього світу особистості, здатність яскраво, переконливо, емоційно передавати матеріал, використовуючи фантазію, інтуїцію, імпровізацію, техніку та виразність мови і рухів, самопрезентацію та відкритість [4, с. 79].

Денисевич І. вважає, що артистизм — це категорія особистісна і професійна: як особистісна якість вона стає значущою для педагога, коли реалізується в його професійній діяльності. Артистизм — це складний синтез особистісних якостей, що дозволяє педагогові глибше, яскравіше виразити себе, довести до учнів свої думки і почуття. Цей комплекс властивостей особистості педагога є динамічним, інтеграційним утворенням, у реальних ситуаціях відбувається актуалізація різноманітних його сторін. Провідними та опорними для педагога стають ті чи інші компоненти артистизму залежно від найбільш розвинених якостей його особистості, характеру педагогічних завдань. Також у поняття «артистизм» автор включила вміння втілювати думку та переживання в образі, поведінці, слові. В цілому, на думку автора, артистизм визначається як здатність цілеспрямованої, гармонійної взаємодії педагога з учнем, вміння перевтілюватися на деякий час в необхідну роль, використовуючи її для досягнення сумісного з учнем успіху, відповідно з визначеними педагогічними завданнями та конкретною ситуацією. Артистизм проявляється в системі педагогічних прийомів та засобів, які педагог вибирає для своєї повсякденної праці зі змістовного боку педагогічної діяльності і з формально-динамічного боку [3, с. 14]

Узагальнюючи погляди авторів на визначення даного феномену, можемо зробити висновок, що педагогічний артистизм викладача — це високий рівень педагогічної майстерності, який проявляється в здатності викладача яскраво, емоційно, своєрідно передати навчальний матеріал, використовуючи весь свій до-

свід, компетенцію і педагогічні технології.

Артистизм викладача відображає його ідеали, культуру, духовне багатство, ерудицію, вміння володіти словом, рухами, почуттями, вміння створити особливу атмосферу на занятті [5, с. 25].

У складі професійної діяльності педагога має бути не лише доброзичливе спілкування, гармонія розуму й почуттів, а й педагогічна майстерність на рівні мистецтва, що забезпечується високим ступенем розвитку професійно-необхідних якостей, умінь, навичок і, зокрема, педагогічного артистизму. Тому формування педагогічного артистизму є одним із завдань підготовки педагогічних кадрів [2, с. 1].

В структурі педагогічного артистизму Будянський Д.В. виділяє когнітивний, художньо-образний та художньо-комунікативний компоненти, кожен з яких має свій зміст і виконує конкретні функції.

Методологічною основою для виділення художньо-образного та художньо-комунікативного компонентів педагогічного артистизму з'явилися положення М.С. Кагана про художній образ, поняття якого, на думку автора, є найбільш точним визначенням структури мистецтва, а образи мисляться і мистецькими, і втіленими.

Виділення художньо-комунікативного компонента педагогічного артистизма базується на художньо-комунікативній діяльності, яка є емоційно-експресивною, художньо-інтелектуальною та художньо-операційною сторонами.

Художньо-комунікативна діяльність забезпечує матеріалізацію художнього образу, розгортає цей образ у дії. У спілкуванні слово є будівельним матеріалом під час конструювання образу.

Когнітивний компонент педагогічного артистизму виконує рефлексивну та оціночну функції. Художньо-образний компонент педагогічного артистизму виконує спрямовуючу та регулюючу функції. Художньо-комунікативний компонент педагогічного артистизму виконує комунікативно-перетворюючу функцію [2, с.16–17].

Виявлення компонентів у структурі педагогічного артистизму є важливим для усвідомлення сутності цього феномена. Однак необхідно мати на увазі, що їх поділ чи існування один без другого є неможливим. Тому, вони потребують постійного взаємозв'язку та взаємного доповнення [5, с. 63]

Результатом артистичного викладання є формування у студентів мотиваційно-ціннісного ставлення до змісту освіти. Емоційне сприйняття матеріалу сприяє збереженню стійкої уваги і інтересу, поглибленню мотивів навчального пізнання у відповідь бажанням розкритися. З'являється відчуття розкритості, свободи, схильності до співрозмовника, зникає нервозність в очікуванні виклику; полегшується сприйняття і прийняття чужого досвіду, зростає здатність мислити творчо [7, с. 78].

Артистичний педагог — не лише імпровізатор, а й своєрідний майстер, який володіє драматургією в аудиторії, тобто особливим умінням розставляти акценти, паузи, діалоги та монологи протягом усього заняття. Створення атмосфери співпраці, співтворчості, співроздумів

ставить суб'єктів навчання в позицію союзників, соратників педагога, створює умови для інтегрованого навчання. Артистизму не можна навчитися, прочитавши або запам'ятавши положення, які містяться в підручнику. Втім, можна зрозуміти й підхопити ідеї, включитися в роботу щодо виявлення та розвитку власних здібностей та вмінь, пов'язаних з імпровізацією, технікою, виразністю мови й рухів, переконливою самопрезентацією, відкритістю [1, с.414–415].

Педагогічний артистизм є творчістю викладача. Викладач має більшу творчу свободу в аудиторії, хоча він слідує програмі, обмежений часом, метою і завданнями. Викладач, аналізуючи педагогічні ситуації, активність студентів в аудиторії, може змінювати швидкість, темп, наповнювати заняття різним змістом. Артистизм допомагає вибудувати навчальний процес вміло і професійно [11, с.1280].

Викладач, який володіє педагогічним артистизмом, зможе не тільки підвищити ефективність навчального процесу і досягти мети на занятті, але і зняти психологічне навантаження та втому.

Література

1. *Артемюв В.Ю., Серіков В.В.* Артистичні вміння як компонент педагогічної майстерності викладача вищого навчального закладу із специфічними умовами навчання // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі. 2016. Вип. 51(104). С. 410–418.
2. *Будянський Д.В.* Формування педагогічного артистизму майбутнього вчителя гуманітарних дисциплін : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2006. 20 с.
3. *Денисевич І.* Артистизм музиканта-педагога як професійна і особистісна характеристика // Наук. записки Тернопіль. держ. пед. ун-ту. Серія : Педагогіка. 20021. № 8. 91 с.
4. *Кайдалова Л. Г., Щокіна Н.Б., Вахрушева Т.Ю.* Педагогічна майстерність викладача. Харків, 2009. 140 с.
5. *Костюков В.В.* Методика формування педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики на заняттях з постановки голосу : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2017.
6. *Лазарев М. О.* Основи педагогічної творчості. Суми, 1995. 212 с.
7. *Можейко Л.М., Можейко Л.А.* Педагогический артистизм и его роль в процессе обучения. URL: <http://journal-grsmu.by/index.php/ojs/article/view/1614>
8. *Новий словник іншомовних слів: близько 40000 сл. і словосполучень ; за ред. Л. І. Шевченко. К., 2008. 672 с.*
9. *Отиш О. М.* Основи педагогічної майстерності викладача професійної школи : підручник. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 208 с.

10. Прокопенко Іван Федорович, доктор педагогічних наук, професор, академік Національної академії педагогічних наук України: до 85-річчя від дня народження: біобібліографія: 1968–2021 рр. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; Наук. б-ка ; [уклад. В. П. Захарченко ; наук. ред. О. Г. Коробкіна, бібліогр. ред. Т. І. Неудачина]. 2-ге вид., доп. та перероб. Харків : ХНПУ, 2021. 93с.

11. Zhdanova N., Mukhlynina O., Bastrakova N., Kondyurina I., Simakova T., Volozhanina E. Pedagogical Artistry as a Professional Feature. URL: <http://www.eurasianjournals.com/Pedagogical-Artistry-as-a-Professional-Feature,78134,0,2.html>

25.08.2022

Відомості про автора:

Дементьєва Тетяна Іванівна — кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри мовної підготовки; Харківський національний університет радіоелектроніки; Харків, Україна; email: tetiana.dementieva@nure.ua; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8855-7556>; Google Scholar ID: [nHdwrO4AAAAJ&hl](https://scholar.google.com/citations?user=nHdwrO4AAAAJ&hl)